

6.2.3. Відсутність правових положень, які регулюють певні суспільні відносини, в правовому акті (його частині), якщо відповідне правове регулювання не передбачено ні експліцитно, ні імпліцитно в інших нормативно-правових актах (або в інших частинах того самого правового акту), слід розглядати як правову лакуну – *lacuna legis*. Дослідивши відповідність законодавчого акта (його частини) Сейму, Президента Республіки або Уряду, або законодавчого акту (його частини), ухваленого на референдумі, з правовими актами вищої правової сили, зокрема (і насамперед) з Конституцією, Конституційний Суд може також постановити, що існує правова лакуна у відповідному правовому акті (його частині). Такі правові лакуни можуть виникати з різних причин, зокрема, через помилки в законотворчій діяльності, а також через те, що відповідний суб'єкт законотворчої діяльності навмисно не врегулював ці суспільні відносини. Такі лакуни, як великі, так і малі, можуть також виникати після того, як Конституційний Суд постановив, що правове регулювання (його частина) (статті правових актів (їх частини)), експліцитно чи імпліцитно встановлене певним правовим актом, перебуває у конфлікті з правовим актом вищої правової сили, зокрема (і насамперед) з Конституцією; однак, слід наголосити, що це жодним чином не означає, що правові лакуни виникають після набуття чинності кожної постанови Конституційного Суду, згідно з якою певний правовий акт (його частина) нижчої правової сили визнається таким, що суперечить положенням правового акту вищої юридичної сили, зокрема (і насамперед) Конституції; також можливі правові ситуації, коли скасування положень, що суперечать положенням правових актів вищої правової сили, зокрема Конституції, у правовій системі за рішенням Конституційного суду щодо застосування закону практично означає зміну правового регулювання в цілому, тобто встановлення в цілому іншого правового регулювання, яке не містить лакун.

Водночас, слід зазначити, що будь-яка правова лакуна, незалежно від того, як вона виникла, означає, що, хоча певні соціальні відносини повинні регулюватися законодавчо (існує потреба в їх правовому регулюванні), вони не регулюються законодавством. Усі такі лакуни слід розглядати як невизначеності, недоліки правового регулювання та як прогалини правової системи, які підлягають усуненню. У випадках, коли ціла область соціальних відносин не регулюється, навіть виникають підстави стверджувати існування так званого вакууму правового регулювання.

Правова лакуна, зокрема, законодавча прогалина, як один з різновидів невстановлення експліцитного правового регулювання, суттєво відрізняється від власне невстановлення експліцитного правового регулювання, тобто в правовому акті міститься імпліцитне правове регулювання (зокрема, правове регулювання, яке консолідує поведінку, протилежну встановленій), яке доповнює і розширює експліцитне правове регулювання, котре, як зазначалося вище, може суперечити певному правовому актові вищої правової сили, зокрема Конституції. Якщо певне правове регулювання, імпліцитно встановлене у правовому акті (його частині), встановлює певну поведінку і тим самим доповнює і розширює експліцитне правове регулювання, немає підстав стверджувати, що цей правовий акт (його частина) нібито взагалі не регулює відповідні соціальні відносини, оскільки ці соціальні відносини насправді законодавчо регулюються, однак, таке правове регулювання консолідується у відповідних правових актах не експліцитно, *expressis verbis*, але імпліцитно і виводиться з експліцитних правових положень у процесі побудови права. Разом з тим, правова лакуна, зокрема, законодавча прогалина, завжди означає, що правове регулювання відповідних соціальних відносин не встановлено ні експліцитно, ні імпліцитно, ні в зазначеному правовому акті (його частині), ні в інших правових актах, навіть якщо існує необхідність правового вимог узгодженості та внутрішньої однорідності правової

Global Affairs
Canada

Affaires mondiales
Canada

Переклад здійснено в межах проєкту «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя» Координатора проєктів ОБСЄ в Україні за підтримки Міністерства міжнародних справ Канади та адвокатського об'єднання «Назар Кульчицький і Партнери».

системи, яка впливає з Конституції, та з урахуванням змісту цих соціальних відносин, саме в цьому правовому акті (саме в тій його частині), оскільки це вимагається певним правовим актом вищої юридичної сили, зокрема, самою Конституцією.

6.2.3.1. Деякі правові лакуни, наявність яких у досліджуваному законодавчому акті (його частині) можуть бути відзначені Конституційним судом, можуть розглядатися як невизначеності правового регулювання, що не суперечать правовому регулюванню, встановленому в законодавчих актах вищої правової сили, і це, власне, не створює передумов для порушення останніх. Власне відзначення наявності таких правових лакун не створює підстав для визнання досліджуваного правового акту (його частини) таким, що суперечить правовим актам вищої правової сили, зокрема Конституції. В актах Конституційного Суду правові лакуни такого характеру також можуть розглядатися як такі, що не порушують положення Конституції (або інших правових актів вищої правової сили) (постанова Конституційного Суду від 21 квітня 1994 р., його рішення від 11 липня 1994 р. та його постанова від 22 грудня 1995 р.).

6.2.3.2. В інших випадках відсутність чітко визначених правових положень, що регулюють певні соціальні відносини в досліджуваному правовому акті (його частині) нижчої правової сили, за умови, що відповідне правове регулювання не встановлено ні експліцитно, ні імпліцитно в інших правових актах (або в інших частинах того самого правового акту) і за умови неможливості тлумачення невстановлення правового регулювання в досліджуваному правовому акті (його частині) як імпліцитного правового регулювання, яке доповнює і розширює експліцитно встановлене правове регулювання, повинна розглядатись як правова лакуна, заборонена Конституцією (або певним іншим правовим актом вищої правової сили), тобто як законодавча прогалина. Законодавча прогалина означає, що відповідне правове регулювання не встановлено в цьому правовому акті (його частині), хоча згідно з Конституцією (або іншим правовим актом вищої правової сили, на відповідність якому оцінюється досліджуваний нормативно-правовий акт (його частина) нижчої правової сили), воно повинна бути встановлено саме в цьому правовому акті (або саме в цій його частині). Варто наголосити, зокрема, що законодавча прогалина також відрізняється від інших правових лакун тим, що вона завжди є наслідком дій суб'єкта законотворчої діяльності, який видав відповідний правовий акт, але не його невиконання; крім того, вона не є наслідком дій (особливо законних) або бездіяльності будь-якого іншого суб'єкта; наприклад, таку правову лакуну, коли певні соціальні відносини навіть не почали регулюватися певними правовими актами, хоча існує потреба в їх правовому регулюванні, не слід розглядати як законодавчу прогалину; також законодавча прогалина не може виникати після того, як Конституційний Суд своєю постановою визнає в конституційному судочинстві, що певний правовий акт (його частина) суперечить правовому акту вищої правової сили, зокрема, Конституції.

Отже, слід розрізняти законодавчу прогалину як наслідок дій суб'єкта законотворчої діяльності, який видав відповідний правовий акт, від правових лакун, що виникли через те, що необхідних законотворчих дій не було вжито взагалі, жоден законотворчий суб'єкт не видавав правовий акт, призначений для регулювання певних соціальних відносин, і тому ці соціальні відносини залишились юридично неврегульованими. За певних обставин, особливо якщо Конституція вимагає, щоб ці соціальні відносини були юридично врегульовані (а іноді вона експліцитно вказує на те, що вони повинні регулюватися не будь-яким правовим актом, а конституційним законом чи іншим законом), відсутність законотворчих дій фактично може створювати передумови для виникнення антиконституційної ситуації – такого стану соціальних відносин, коли ці відносини розвиваються не на підставі закону, незважаючи на те, що, як зазначалося раніше, Конституція вимагає, щоб вони були юридично врегульовані. Однак таке правове регулювання, а точніше його відсутність, не є законодавчою прогалиною.